

Dr. sc. Zvonko MILJKO
Pravni fakultet u Mostaru

SAVJETOVANJE "INTERPRETATIVNA ULOGA USTAVNOG SUDA" (Novi Vinodolski, 27. - 29. rujna 2000.)

Hrvatski institut za ljudska prava iz Novog Vinodolskog (čiji je suosnivač bio i naš fakultet), zajedno sa suorganizatorima - Hrvatskim pravnim centrom iz Zagreba i Zakladom Hanns Siedel iz Münchena, organizirali su međunarodno savjetovanje na temu "*Interpretativna uloga Ustavnog suda*" u Novom Vinodolskom od 27. do 29. rujna 2000. godine. Veliku potporu u organiziranju ovog savjetovanja pružili su Ustavni sud Republike Hrvatske i Grad Novi Vinodolski.

Na skupu su sudjelovali predstavnici ustavnih sudova Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Makedonije, Slovačke, Slovenije, Njemačke i Hrvatske, te brojni znanstvenici, osobito oni iz RH i nekih europskih i izvan europskih država.

U svom višegodišnjem djelovanju Hrvatski institut za ljudska prava organizirao je više skupova na kojima je razmatrana aktualna problematika ustavnog sudstva. Podsjećamo se ovom prigodom ranijih skupova na teme: Obvezujuće odluke ustavnog suda, preopterećenje ustavnog suda i mogućnost njegova rasterećenja u postupku u slučaju kršenja temeljnih prava, te način formuliranja obrazloženja kod odluka prilikom kontrole zakonskih normi.

Ova tema, "*Interpretativna uloga ustavnog suda*", organizatorima se činila izuzetno značajna i sa stajališta ustavnog sudstva u svijetu.

Polazeći od vlastitih iskustava i prakse navedenih ustavnih sudova, kao i stajališta znanosti o ovoj temi, nastojalo se dati odgovore na brojna pitanja. Ističemo neka od njih: područje, organizacijski oblici i načela interpretacije, njezinim granicama i metodama; ustavna i zakonska interpretacija; interpretacija zakona u skladu s međunarodnim pravom; ustavna interpretacija i praksa Europskog suda za ljudska prava; načelo vladavine prava u praksi ustavnih sudova; razgraničenje ustavnih od drugih (zakonskih prava); načelo razmjernosti (proporcionalnosti); standardi nadzora ustavnosti i zakonitosti; ustavno sudbena interpretacija razumnog roka.

Savjetovanje je otvorio prof. dr. Nikola Filipović, predstojnik Instituta; nakon čega su sudionike skupa pozdravili gradonačelnik Novog Vinodolskog Milorad Komadina i prof. dr. Igor Dekanić, savjetnik predsjednika Republike Hrvatske za unutarnju politiku.

Nakon izlaganja prispjelih referata razvila se vrlo plodna rasprava o ovim i drugim pitanjima.

Prof. dr. Smiljko Sokol, predsjednik Ustavnog suda Republike Hrvatske, imao je referat na temu "*Ustavna interpretacija ustavnog suda u kontroli ustavnosti zakona*".

Polazeći od pitanja "od kojih temeljnih ciljeva i načela ustavni sud treba polaziti i kojim se metodama služiti u ustavnoj interpretaciji", prof. Sokol konstatira da svaki ustavni sud ponaosob "čita ustav suočen s njegovom normativnom i stvarnom primjenom u određenom vremenu i prostoru, a to je za svaki ustavni sud jedno od temeljnih, najvažnijih ali i najtežih pitanja". Ustavni sud stoga ne može ustav statički promatrati jer je on u mjeri društvenih, gospodarskih i političkih odnosa živ organizam koji povratno na njih djeluje. Zato se njegova interpretacija uvijek u određenoj mjeri temelji na ustavnosudskoj prosudbi ustavnih ciljeva, načela i pojedinih odredbi u danoj pravnoj ali i društvenoj zbilji. Ali, autor s pravom ukazuje na suptilno pitanje određivanja širine prostora i granice ustavne interpretacije, što je jedan od najtežih izazova s kojima se susreće svaki ustavni sud i svaki ustavni sudac. Prirodna težnja prema širenju slobode ustavne interpretacije ne smije dovesti ustavni sud u poziciju da prijeđe onu crtu koja ustavni sud pretvara ne samo u zakonodavca već pod okriljem ustavne interpretacije i ustavotvorca.

U svom daljnjem izlaganju predsjednik Ustavnog suda Republike Hrvatske prof. dr. Smiljko Sokol se posebno osvrnuo na mjesto i ulogu Ustavnog suda Republike Hrvatske i iskustva ovog suda u tom pogledu, posebno naglašavajući bitne elemente njegove ustavne uloge koji govore u prilog, uvjetno rečeno, aktivističkog njegovog pristupa u ustavnoj interpretaciji kad je riječ o zaštiti temeljnih ljudskih prava i ustavne autonomije institucija civilnog društva.

Prof. dr. Arsen Bačić, dekan Pravnog fakulteta u Splitu, izložio je referat na temu "*Vladavina prava i institucije kontrole ustavnosti zakona*".

Autor se u svom radu posebice bavi pitanjima: 1. *demokracija i konstitucionalizam - pitanje ustavne interpretacije*; 2. *vladavina prava, pravna država - o evoluciji i značenjima pojmova*; 3. *vladavina prava pred institucijama kontrole ustavnosti zakona*; 4. *vladavina prava, jednakost i Ustavni sud Republike Hrvatske*. Pozivajući se na brojne stavove teoretičara i navodeći najzanimljivije sudske slučajeve vezane uz ovu temu, autor zaključuje kako je "u procesu razvitka države i prava od presudnog značenja bila konstitucionalizacija i afirmacija načela vladavine prava. Dakako, iskustvo nam pokazuje svu raznolikost interpretacija ovoga načela i njegova sadržaja. To zato jer ustavne vrednote definiraju fundamentalno pravo svake sredine. Neslaganja oko toga što ta načela znače za određene i specifične probleme javne politike ne znači da određeno društvo nema svog temeljnog prava. Naprotiv, kontroverze oko temeljnih načela samo su prirodna nastojanja da se čovjek domogne zlatne jabuke prava".

Sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske prof. dr. Velimir Belajec je govorio na temu "*Ustavne osnove za podnošenje ustavne tužbe*". Autor polazi od postavke kako je "određivanje sadržaja pravnog instituta ustavnog prava (kao pravnog temelja za podizanje ustavne tužbe) jedan od primarnih, ali i najtežih interpretativnih zadataka svih ustavnih sudova zemalja u čijem pravnom poretku postoji taj (ili sličan) institut". Naglašava kako se odredbe odgovarajućih ustava i drugih propisa o ustavnom sudu ne daju zadovoljavajući odgovor, već se on nazire u pojedinačnim odlukama ustavnih sudova. Iz njih proizlaze rješenja koja su u biti slična, bez obzira na različitost odredaba o ustavnoj tužbi u ustavima različitih zemalja.

Od određenja sadržaja ustavnog prava ovisi, prije svega, opseg i granice nadležnosti Ustavnih sudova i ustavnopravne zaštite pravnih subjekata u postupku povodom ustavne tužbe. No od toga ovisi i uređenje osjetljivih odnosa između ustavnih sudova i drugih državnih, a naročito pravosudnih tijela, tj. rješenje pitanja kada i u kojim slučajevima će ustavni sudovi biti ovlašteni provjeravati jesu li odlukom suda povrijeđena određena (ustavna) prava građana, odnosno kada neće imati takvih ovlaštenja (jer se ne radi o ustavnom pravu).

Sudac Velimir Belajec, pored ovih temeljnih pitanja, u svom radu posebnu pažnju posvećuje i pitanjima ustavne tužbe i načela zakonitosti i jednakosti, kao i pitanju ustavnih jamstava prava vlasništva u tom kontekstu. Na kraju posebno analizira procesne posljedice nove prakse Ustavnog suda Republike Hrvatske.

Istom temom se bavi i doc. dr. Siniša Rodin s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u svom referatu: "*Temeljna prava i dopuštenost ustavne tužbe*". Polazeći od dva zasebna, ali međusobno usko povezana problema: kako razgraničiti specifično ustavno pravo od običnog prava, te kako na temelju spomenutog razlikovanja razgraničiti nadležnost Ustavnog suda od nadležnosti redovnih sudova, Rodin razmatra neke opće karakteristike instituta ustavne tužbe. Posebno analizira kriterije dopuštenosti ustavne tužbe, u kontekstu pitanja povrede specifičnog Ustavnog prava, primarne i supsidijarne zaštite temeljnih sloboda i prava, te horizontalnih pravnih učinaka temeljnih prava. U tom svjetlu posebno analizira i novu praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske i daje njenu kritiku. U svom zaključku naglašava kako je "jasno da se odnos Ustavnog suda i redovnih sudova mora definirati kao odnos suradnje gdje Ustavni sud ostaje funkcionalno mjerodavan za primjenu specifičnog ustavnog prava, a redovni sudovi funkcionalno mjerodavni za primjenu "običnog" prava, pri čemu moraju primjenjivati praksu i mjerila ustavnog suda. Naime, upravo s obzirom da temeljna prava primarno štite redovni sudovi, oni imaju obvezu interpretirati i neposredno primjenjivati izvore temeljnih prava, posebice Ustav i međunarodne ugovore. Ova obveza proizlazi iz načela *iura novit curia*, prema kojemu su redovni sudovi obvezni neposredno primjenjivati izravno primjenjive norme Ustava i međunarodnih ugovora kojima se jamče temeljna prava. Drugim riječima, osim procesnih uvjeta za dopuštenost ustavne tužbe potrebno je utvrditi i postojanje materijalnih pretpostavki, odnosno utvrditi radi li se o povredi specifičnog materijalnog ustavnog prava.

Milan Vuković, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, izložio je referat "*Standardi nadzora ustavnosti i zakonitosti*", u kojem je analizirao prvenstveno ustavnosudsku praksu Ustavnog suda Republike Hrvatske.

Ovdje smo samo u kratkim crtama naveli glavne naglaske iz referata koji su nam bili dostupni. Nakana nam je bila samo nakratko osvjetliti samu bit ove interesantne i važne teme. Nadalje ćemo samo pobrojati referate i naziv njihovih tema.

Prof. dr. Branko Smerdel, s Pravnog fakulteta u Zagrebu: "*U prilog prava ustavnog suda na interpretaciju ustavnih odredaba*".

Prof. dr. Heinrich Scholler: "*Princip pravne države i povezanost sudova u pravnoj praksi Saveznog ustavnog suda Njemačke*".

Dr. Karl-Georg Zierlein, bivši direktor Saveznog ustavnog suda SR Njemačke: "*Uloga ustavnog suda u tumačenju pravnih normi*".

Predsjednik Ustavnog suda Slovenije Franz Testen imao je referat na temu *"Interpretacija u odlukama Ustavnog suda Slovenije"*.

Dr. Eduard Bárány, dopredsjednik Ustavnog suda Slovačke: *"Država vođena vladavinom prava u odlukama Ustavnog suda Slovačke"*.

Prof. dr. Zhivko Stalev, predsjednik Ustavnog suda Republike Bugarske: *"Interpretacija ustava od strane Ustavnog suda"*.

Dr. Karl Piska, bivši dopredsjednik Ustavnog suda Austrije izlagao je na temu *"Interpretativna uloga ustavnog suda na primjeru Austrije"*.

Michéle Rivet, predsjednica Međunarodne udruge sudaca (Kanadski odjel) i predsjednica Tribunala za ljudska prava Québec: *"Uloga sudova u kontroli ustavnosti zakona i kanadsko iskustvo"*.

Referate su također izložili i doc. dr. Jasna Omejec, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske; prof. dr. Zvonimir Lauc s Pravnog fakulteta u Osijeku; prof. dr. Marinko Ućur, Pravni fakultet u Rijeci.

U brojnim raspravama koje su slijedile radne sjednice, sudjelovao je i autor ovog osvrta, govoreći uz neke teorijske naznake ovog pitanja, o specifičnostima i temeljnim značajkama ustavnog sudstva u Bosni i Hercegovini.

Kao što smo naprijed istaknuli, željeli smo prvenstveno upoznati javnost o ovom značajnom međunarodnom skupu, a nadamo se kako će referati i diskusije biti tiskani i kao cjelovit materijal i biti stavljeni na uvid svim zainteresiranima.